

מעטים מול רבים

השפעות לקחי מלחמת

יום הכיפורים על צבא ארה"ב

בשנים שלאחר מלחמת יום הכיפורים עבר צבא היבשה האמריקני מהפכה של ממש. למלחמה זו בכלל וללקחי קרבות השריון שניהל צה"ל בעיקר הייתה השפעה רבה על עיצוב הדוקטרינה האמריקנית להגנת אירופה מפני כוחות ברית ורשה

שאול ברונפלד'

שביקר בישראל כדי ללמוד את לקחי מלחמת יום הכיפורים, את הקשר שנוצר בין צה"ל לבין צבא היבשה האמריקני אחרי המלחמה:

"הביקור הראשון היה תחילתו של קשר מתמשך, שכלל ביקורים תכופים, דיונים ארוכים ומחשבות חשובות. מהקשר הזה נולדה התוכנית לרפורמה של צבא היבשה האמריקני. צבא ארה"ב חב חוב עמוק למוסה [פלד], לגיסות השריון של צה"ל ולדמיון ולגאוניות ההנדסית של טליק [טל] ושל עוזריו".

גם אלוף אברהם אדן התייחס לנושא בזיכרונותיו: "כאשר הגעתי באוגוסט 74 לווינגטון כדי לשמש נספח צבאי, מצאתי שהצבא האמריקני מעסיק עשרות קצינים בלימוד לקחי המלחמה. עשרות כרכים עבי כרס נכתבו... מצאתי שם הערכה רבה לצה"ל, לעיתים עד כדי קנאה, הערכה לאורח הלחימה, להקרבה ולהישגים הצבאיים הכבירים".

דבריהם של סטארי ושל אדן וכן ההיסטוריוגרפיה של התקופה מצביעים על ההשפעה הרבה שהייתה למלחמת יום הכיפורים על התפיסה האמריקנית בנוגע לאופי שתלבש מלחמה עתידית באירופה ובנוגע לדוקטרינה הנדרשת על מנת שהמעטים של נאט"ו יגברו על הרבים של ברית ורשה. הם גם מעידים כי נושא המאמר אינו עניין אתנוצנטרי. לא מדובר במקרה של "הפיל והבעיה היהודית", שכן ריבוי ההתייחסויות למלחמת יום הכיפורים מצד אנשי הצבא והחוקרים, מצביע על קיום קשר הדוק בינה לבין הרפורמה שעבר צבא היבשה האמריקני. כפי שיוסבר להלן, הקשר הוא מורכב, והמאמר הזה מצביע על כמה היבטים ורבדים של הקשר, שעליהם לא עמדו מאמרים ומחקרים קודמים.

המאמר הזה יכול להיות בעל עניין מיוחד לקורא הישראלי, שכן הוא מבטא ניסיון ראשון לחשוף, לרכז ולבקר את ההתייחסויות הרבות למלחמת יום הכיפורים בשיח האמריקני וגם לתאר את פועלם של שני גנרלים אמריקנים חשובים שהיו ידידי צה"ל. ראוי לציין שהמאמר מתבסס רק

בעשור שהחל בראשית שנות ה-70 עבר צבא היבשה של ארה"ב רפורמה חשובה. מועד ההשקה הרשמי של הרפורמה היה 1 ביולי 1973, עם הקמתו של פיקוד האימונים והדוקטרינה (TRADOC - Training and doctrine Command). שלושה חודשים לאחר מכן פרצה מלחמת יום הכיפורים. מייד עם סיום הקרבות עטו על צה"ל משלחות קצינים מצבא היבשה של ארה"ב כדי להפיק מהם לקחים וליישם ברפורמה המתהווה. מהו אפוא הקשר שבין הרפורמה בצבא ארה"ב לבין מלחמת יום הכיפורים? האם תרמה המלחמה לעיצובו מחדש של צבא היבשה? ואם היא תרמה - באיזה אופן ובאיזו מידה?

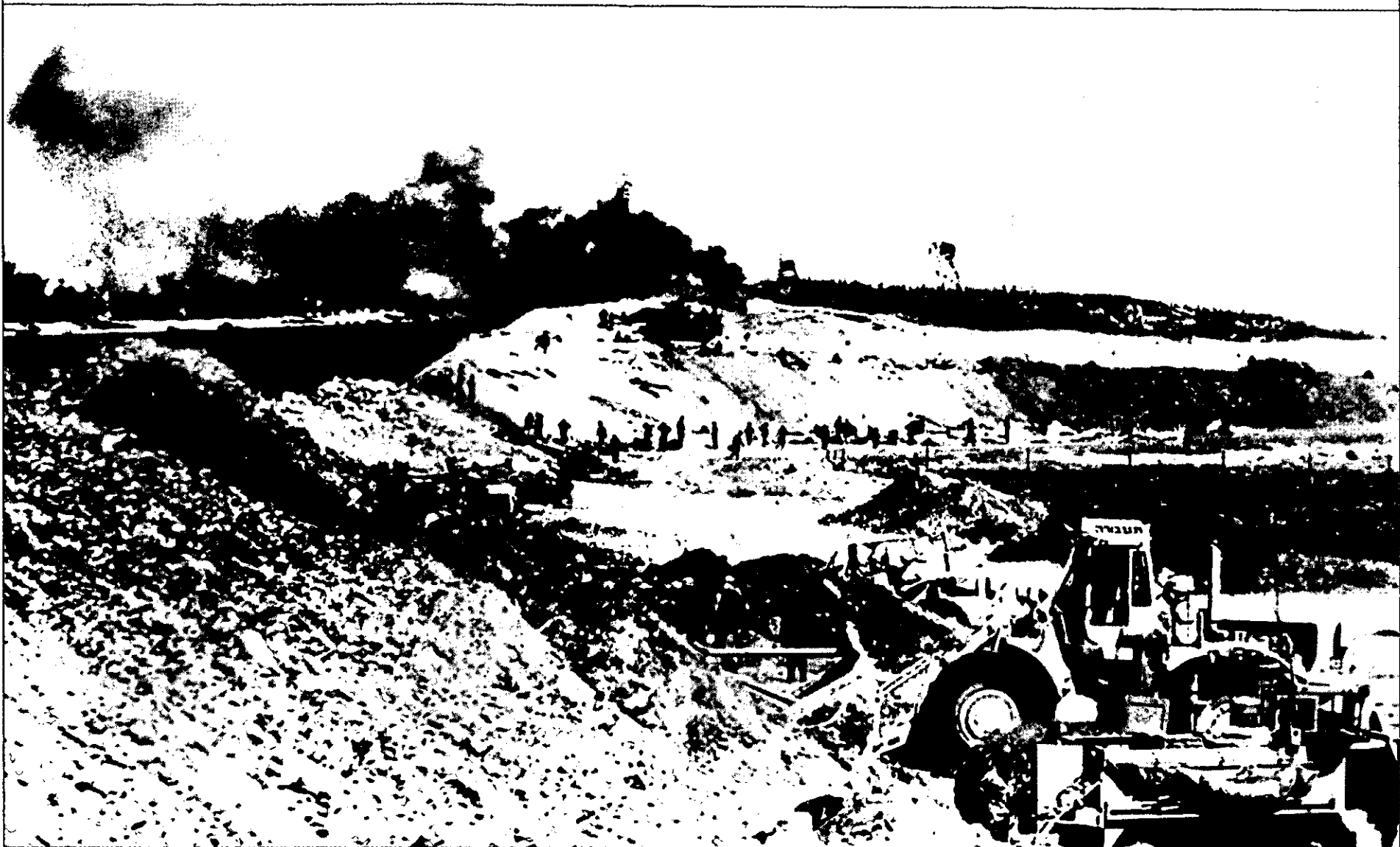
המאמר הזה בוחן את השפעתה של מלחמת יום הכיפורים על צבא היבשה של ארה"ב בשנים 1973-1982, שהיו

התקופה המעצבת של דוקטרינת הלחימה בעידן שלאחר וייטנאם, תוך התייחסות לאינטראקציה בין מלחמת יום הכיפורים לבין הגורמים החשובים הנוספים שהשפיעו על ראשי הצבא. המאמר מתמקד בהשפעתה של מלחמת יום הכיפורים על שני הגנרלים שעמדו בראש הרפורמה: גנרל דפוי (William E. DePuy), המפקד הראשון של TRADOC ומוביל הדוקטרינה של שנות ה-70, שכונתה "הגנה פעילה", הטקטית באופיה, וגנרל סטארי (Donn A. Starry), שבא אחריו ופיתח את הדוקטרינה שנקראה קרב יבשה-אוויר (AirLand Battle). הדוקטרינה הזאת שירתה את צבא היבשה בשנות ה-80 וחידשה רבות בהיבט המערכתי.

בכנס של מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, שנערך בקיסריה ב-1999, תיאר גנרל (בדימוס) סטארי, שהיה הקצין האמריקני הראשון

"צבא ארה"ב חב חוב עמוק למוסה [פלד], לגיסות השריון של צה"ל ולגאוניות של טליק"

מלחמת יום הכיפורים באוקטובר 1973 באה לצבא היבשה האמריקני בעיתוי מוצלח

לשקם את עצמו ולהצטמצם הן משום שתקציביו קוצצו באכזריות והן בשל המעבר מגיוס חובה לצבא מתנדבים.

הלמידה של הצבא בשנות ה-60 כוונה למלחמת וייטנאם, ואכן נעשו שם פריצות דרך גדולות בתחום של ניווד החי"ר ושל הפעלת ארטילריה וסיוע אווירי. אבל הלקחים האלה לא היו רלוונטיים להגנת מערב אירופה מפני שפעת הגייסות המשוריינים של ברית ורשה. והיה קושי נוסף שעיימו נאלץ להתמודד צבא ארה"ב: המשאבים והאנרגיות שהופנו לדרום-מזרח אסיה פגעו במאמץ האמריקני לפתח ולרכוש אמל"ח מתקדם, הדרוש ללוחמה משוריינת וממוכנת.

החשיבה בנוגע לרפורמה שיצטרך הצבא לעבור אחרי מלחמת וייטנאם החלה כבר ב-1969, כשהחל הפינוי ההדרגתי של הכוחות האמריקניים משם. החשיבה הזאת הביאה ב-1971 להחלטה לפצל את הפיקוד על יחידות הצבא ועל בסיסיו בארה"ב ולהקים את TRADOC – פיקוד שנועד להתרכז בפיתוחם של דוקטרינה, של אמל"ח ושל מבנה הכוחות וגם לפקד על בסיסי האימונים ועל בתי-הספר הצבאיים.

הרעיונות של הרפורמטורים נועדו להתאים את צבא המתנדבים החדש למשימה המרכזית שהטיל עליו הדרג המדיני – ההגנה על אירופה – תוך תיקון נקודות התורפה של הצבא שבלטו מאז שנות ה-40, ושרבות מהן הוחמרו במהלך המלחמה בווייטנאם. הרפורמה שיזמו גנרל אברמס (Creighton W. Abrams), שנבחר להיות ראש המטה הכללי של צבא היבשה ביוני 1972, ופקודיו הבכירים דפוי וסטארי ביטאה את הכוונות האלה. שלושתם היו קצינים מנוסים מאוד, למודי קרבות ומעוטרים, ובעת כניסתם לתפקידיהם

על מקורות אמריקניים, ואין הוא מתיימר לעמת את הפרשנויות האמריקניות למלחמת יום הכיפורים עם הפרשנויות של ישראלים. המאמר אינו עוסק בחקר מלחמת יום הכיפורים עצמה, אלא רק באופן שבו נתפסה המלחמה על-ידי צבא היבשה של ארה"ב והשפיעה עליו.

הרקע לרפורמה בצבא היבשה של ארה"ב

"מלחמת יום הכיפורים באה לאמריקנים בעיתוי מוצלח", קבעו דפוי וסטארי – קביעה המסבירה את העניין הרב שגילה צבא היבשה האמריקני במלחמה ואת השפעתה על הרפורמה שגיבש. באוקטובר 1973 היה צבא היבשה האמריקני שרוי בתחילתו של ארגון מחדש מהחשובים בתולדותיו, שכמותו לא עשה מעולם בתקופת שלום (גם אם שלום קר מאוד).

ההיסטוריוגרפיה של התקופה הזאת היא רבה, ולכן אסתפק באזכור תמציתי מאוד של הגורמים המרכזיים שהכריחו את צבא היבשה האמריקני להתארגן מחדש.

בתחילת 1973 תמה מעורבות ארה"ב בווייטנאם, ונפסק גיוס החובה – לראשונה מאז מלחמת העולם השנייה. הדוקטרינה של ממשל ניקסון קבעה כי המשימה העיקרית של הצבא היא להגן על מערב אירופה – במסגרת נאט"ו – מפני מתקפה של כוחות ברית ורשה.

הגנת מערב אירופה הוטלה על צבא שהיה באותה העת במשבר קשה בגלל תוצאותיה של מלחמת וייטנאם. אלה יצרו משבר מורלי ומקצועי בכל דרגי הצבא ומשבר אמון בין הצבא לבין דעת הקהל, בתי הנבחרים והממשל. לאחר "עשור אבוד" בג'ונגלים של דרום-מזרח אסיה הציבה דוקטרינת ניקסון בפני הצבא משימה חדשה וקשה, תוך שהוא נאלץ

כבר הייתה להם משנה סדורה בנוגע לרפורמות שהם התכוונו להנהיג.

הפרקים הראשונים של המאמר הזה מתרכזים בדפוי שמילא תפקיד כפול: של מתכנן הפיצול הארגוני, שבמסגרתו הוקם TRADOC, ושל מבצע הרפורמות בנושאים שנמסרו ל-TRADOC: דוקטרינה, אימונים, אמל"ח ומבנה הכוחות. התפקיד המרכזי של דפוי נבע ממעורבותו האישית העמוקה ומכך שאברמס נתן לו יד חופשית (ואת ה"כוכב" הרביעי), שכן אברמס הקדיש את עיקר מאמציו לטיפול בנושאים אסטרטגיים. אברמס מת בספטמבר 1974, ולכן גם לא הספיק להשפיע רבות על ביצוע הרפורמה שנהגתה בתקופת כהונתו. אין ספק שהחוויה המעצבת של דפוי הייתה השתתפותו במלחמת העולם השנייה בזירה האירופית. הוא ועמיתיו העידו על כך. בתחילת המלחמה הוא היה מפקד מחלקה ובסופה פיקד על גדוד בדיוויזיית חי"ר. דפוי סיפר שהוא חווה על בשרו את שתי נקודות החולשה הגדולות של הצבא: אימונים לא ריאליסטיים, שלא הכינו את הלוחמים לצפוי להם בשדה הקרב, ומינוי קצינים (בעיקר מג"דים) לא ראויים. בזיכרונותיו הוא ביכה את הלוחמים הרבים שנפלו לשווא ותיאר את פעולותיו לאורך כל הקריירה שלו לשינוי שיטות האימון והקריטריונים לקידום מפקדים.

השקפת עולמו של דפוי ערב הקמתו הרשמית של TRADOC, לפני מלחמת יום הכיפורים, נחשפה באופן מפורט בהרצאה שנשא ב־7 ביוני 1973 בפורט פולק, לואיזיאנה. בהרצאה הזאת הציג דפוי את רעיונותיו בנוגע לרפורמה שיש להנהיג בצבא – רעיונות המשקפים את הניסיון שצבר במלחמת העולם השנייה

ובמלחמת וייטנאם. כמו כן ניתן למצוא בהרצאה את הנושאים המרכזיים שעתידיים היו להופיע מאוחר יותר בפרשנות שנתן למלחמת יום הכיפורים. (משמעות הדבר תידון במפורט בהמשך המאמר).

הטיעון המרכזי בהרצאתו של דפוי היה כי תם זמנה של הדרך האמריקנית המסורתית להפעלת הצבא. במלחמת העולם השנייה ובמלחמות קוריאה ווייטנאם היה הצבא בית חרושת להפקת לוחמים, והוא הפיק אותם בכמויות גדולות ו"באיכות איומה". הוא סבר כי בעידן החדש יאלץ הצבא – בשל הקיצוצים בתקציבו – לפעול בנחיתות כמותית ("מעטים מול רבים"), והמלחמות יהיו קצרות ואליםות מאוד. דפוי דרש מסגל הפיקוד של פורט פולק להעלות את הרמה המקצועית של הצבא ב־500%, כך שגדוד אמריקני יהיה שקול לארבעה עד חמישה גדודים של היריב. הוא סיים את הרצאתו בדרישה לבדוק מחדש את שיטות האימונים ואת מערכי האימונים ולהתאימם להכשרת לוחמים מקצוענים מהסוג הנדרש בעידן החדש.

הבהרות נוספות להשקפותיו של דפוי לפני מלחמת יום הכיפורים ניתן למצוא בהרצאה אחרת שלו, שאותה נשא ב־3 באפריל 1973, ושגם בה עלו נושאים שהופיעו אחר כך בפרשנות שנתן למלחמת יום הכיפורים. באותה ההרצאה הוא הסביר למאזיניו כי אף שטילי הנ"ט הגבירו מאוד את האפקטיביות של החי"ר, בעיקר בהגנה, הרי שהם לא שינו

את התפקיד העיקרי של החי"ר: לסייע לטנקים. הוא אמר כי הטנק הוא מערכת הנשק המובילה בקרב המשולב, ועל החי"ר לסייע לטנקים בעזרת נגמ"ש לחימה מתקדם.

מהאמור לעיל עולה כי עוד לפני מלחמת יום הכיפורים חזה דפוי את האופי הקטלני שילבש קרב היבשה המודרני והצביע על מה שיש לעשות כדי שהמעטים של ארה"ב יוכלו לגבור על הרבים של ברית ורשה. שיפור המקצוענות הצבאית באמצעות הכשרה ואימונים רלוונטיים וניהול קרב משולב שבמרכזו הטנקים הם הפתרונות שעליהם הצביע דפוי עוד לפני מלחמת יום הכיפורים.

ההשקפות של דפוי יושמו בשטח, וסטארי סיפר כי עם כניסתו לתפקיד של מפקד מרכז השריון, ביוני 1973, החל הסגל של פורט נוקס לאפיין את הקרב הראשון שצפוי באירופה. עד סוף הקיץ של 1973, עוד לפני שפרצה מלחמת יום הכיפורים, גובש שם הנוסח הראשוני של תורת הלחימה הטקטית של הכוחות המשוריינים. אנשי השריון היו משוכנעים כי בעזרת הדוקטרינה החדשה שהם גיבשו יוכלו המעטים של נאט"ו לנצח.

מלחמת יום הכיפורים באוקטובר 1973 אכן באה לצבא היבשה האמריקני בעיתוי מוצלח. המלחמה במזרח התיכון סיפקה הדגמה מוחשית מאוד לאופן שבו עשויה להתרחש מלחמה באירופה בין ברית ורשה לבין נאט"ו. הדגמה מעודכנת כזאת הייתה חשובה, שכן קרבות השריון הגדולים האחרונים התרחשו 30 שנים לפני כן, במערכת קורסק (1943).

אף כי צבא היבשה האמריקני ונאט"ו בחנו את המאפיינים השונים של קרב היבשה המודרני הממוכן עוד לפני מלחמת יום הכיפורים – באמצעות משחקי מלחמה, סימולציות, תרגילים וכו' – הרי הקרבות בגולן, בסיני ובגדה המערבית של תעלת סואץ סיפקו להם נתונים ותובנות חשובים מאוד.

להלן המאפיינים של מלחמת יום הכיפורים שעליהם הצביעו קצינים אמריקנים בפני הרפורמטורים של צבא היבשה האמריקני. המאפיינים האלה הובאו בחשבון בעת גיבוש הרפורמה:

1. צבאות מצרים וסוריה צוידו בנשק סובייטי מודרני והוכשרו על-פי הדוקטרינה הסובייטית ובעזרת יועצים ומדריכים סובייטים.
2. המלחמה התנהלה בין כוחות משוריינים גדולים.
3. בשלבי הפתיחה הופתע צה"ל בגלל כשל מודיעיני ישראלי ובגלל הונאה ערבית מוצלחת. כידוע הייתה ארה"ב מופתעת סדרתית במאה ה־20, ולכן היה לאמריקנים עניין רב בלימוד מהלכי הצד המופתע.
4. ההנחיה המדינית שעיצבה את תפיסת ההגנה של צה"ל הייתה שקו המגע יהיה גם קו העצירה ("אף שעל"). תפיסה דומה כפו הגורמים המדיניים על כוחות נאט"ו.
5. צה"ל התמודד עם הצורך לשנע כוחות גדולים לזירת המלחמה עם פרוץ הקרבות. כוחות נאט"ו צפויים היו אף הם להתמודד עם קושי כזה.
6. הן לישראל והן לכוחות האמריקניים באירופה אסור היה

המלחמה במזרח התיכון סיפקה הדגמה מוחשית מאוד לאופן שבו עשויה להתרחש מלחמה באירופה בין ברית ורשה לבין נאט"ו

לספוג מפלה בקרב הראשון.

7. מלחמת יום הכיפורים הייתה בשלביה הראשונים מלחמתם של מעטים (מופתעים) מול רבים (מפתיעים). הצלחת צה"ל לעמוד ולנצח בקרבות שבהם היה ליריביו – הסורים והמצרים – יתרון כמותי מובהק הייתה נקודת אור ועידוד לרפורמטורים האמריקנים.

אין פלא אפוא שמלחמת יום הכיפורים הפכה לנקודת התייחסות לשאלות הרבות שניצבו בפני צבא היבשה האמריקני בבואו לבצע רפורמה ולהיערך למלחמה מודרנית בעצימות גבוהה בזירה האירופית.

המאמר הזה אינו מתיימר לעסוק ברפורמה של צבא היבשה כשלעצמה – נושא שהוא רחב היקף – אלא להתמקד בשלושה נושאים הנוגעים ישירות למלחמת יום הכיפורים: 1. זיהוי התרומה של לקחי מלחמת יום הכיפורים לרפורמה בדוקטרינה של צבא היבשה האמריקני. זיהוי התרומה אינו פשוט, שכן הרפורמה מבטאת הן את לקחי מלחמת יום הכיפורים והן את התפיסות שהיו למובילי הרפורמה – אברמס, דפוי וסטארי – לפני אוקטובר 1973.

2. האופן שבו השתמשו הרפורמטורים בלקחי מלחמת יום הכיפורים להשגת תקציבים ולקידום מטרות ארגוניות אחרות.

3. הבחנה בין השפעתה של מלחמת יום הכיפורים על היסודות הטקטיים שברפורמה לבין השפעותיה על החשיבה המערכתית. הנושא זה נקשר לאופן השונה שבו השפיעה מלחמת יום הכיפורים על דפוי (הטקטיקן) ועל סטארי (איש החשיבה המערכתית).

"ההשלכות של המלחמה במזרח התיכון על הטקטיקות, על הדוקטרינה ועל המערכות של צבא ארה"ב" (להלן "דו"ח ההשלכות"). מקור חשוב נוסף הוא "המכתב לאברמס" מינואר 1974, שהיה טיוטה של "דו"ח ההשלכות". בין לבין גם הושלמו הכנת הדו"ח של צוות גנרל בריידי, שהכיל שמונה כרכים של מידע – רובו הגדול טכנולוגי, והוא עדיין מסווג – ודו"ח Weapon Systems Evaluation Group (WSEG) הכולל שבעה כרכים, ואף הוא עדיין מסווג. "דו"ח ההשלכות" עוסק הן בפרשנות של מלחמת יום הכיפורים – פרשנות שבאה לידי ביטוי בדוקטרינה חדשה – והן בהמלצות טכנולוגיות וטקטיות. בסך הכול יש בדו"ח 164 המלצות, אך רק העיקריות שבהן הובאו בפירוט. להלן לקחיו העיקריים של "דו"ח ההשלכות":

הלקח המרכזי הראשון הוא הקטלניות (Lethality) של כלי הנשק המודרניים בהשוואה לאלה של מלחמת העולם השנייה. דפוי קבע שהקטלניות נובעת משילוב של כמות גדולה של מערכות נשק (4,000 טנקים ערביים ו-2,000 טנקים ישראליים וכן אלפי נגמ"שים, קני ארטילריה ומערכות הגנה אווירית) עם השיפורים בדיוק ובטווח של הטנקים המודרניים. הוא ציין כי אבדות המצרים והסורים בטנקים ובקני ארטילריה ב-18 ימי לחימה היו בהיקף של הסד"כ האמריקני שהוצב באירופה.

הלקח המרכזי השני הוא חשיבות הקרב המשולב. כבר לפני מלחמת יום הכיפורים טען דפוי שהטנק הוא מערכת הנשק המרכזית בקרב היבשה, ולקחי המלחמה לא שינו את עמדתו זו אלא רק חיזקו את דעתו שיש לאזן את הטנקים באמצעות חרמ"ש, ארטילריה, הגנה אווירית, מסוקים והנדסה קרבית.

הדו"ח כולל השוואות רבות בין מערכות הנשק האמריקניות לאלה הסובייטיות. מסקנתו של דפוי הייתה כי למערכות הנשק הסובייטיות יש יתרון קל על פני אלה האמריקניות. ההשוואות האלה, שנערכו על-פי הנתונים שסיפק צה"ל למשלחות האמריקניות, העצימו את החשש ש"המעטים" של המערב יאלצו להילחם בעזרת ציוד נחות ב"רבים" של ברית ורשה ושימשו תחמושת לתביעות הצבא להשקיע תקציבים גדולים יותר במודרניזציה של כל רכיבי הקרב המשולב: טנקים, נגמ"שים, ארטילריה, אמצעי נ"ט ונ"מ.

ב"דו"ח ההשלכות" ובמסמכים רבים אחרים דן דפוי ביחס בין הטנק לבין הגודש והשכלול של אמצעי הנ"ט, כפי שהתגלו במלחמת יום הכיפורים. הוא סבר כי האפקטיביות של טילי הנ"ט היא מוגבלת כאשר הטנקים פועלים על-פי עקרונות הקרב המשולב. הוא הסתמך על הדו"ח של WSEG, שקבע כי רק 7% עד 24% מאבדות הטנקים הישראליים נבעו מטיילי נ"ט, וכי לאחר היום הרביעי או החמישי של המלחמה שינה צה"ל טקטיקות, ולכן טילי הנ"ט הערביים חדלו למלא תפקיד משמעותי.

הוויכוח על נתוני האפקטיביות של טילי הנ"ט ועל תפקידם בהגנת מערב אירופה היה במרכז השיח הצבאי

הוויכוח על נתוני האפקטיביות של טילי הנ"ט ועל תפקידם בהגנת מערב אירופה היה במרכז השיח הצבאי בשנות ה-70

לקחי מלחמת יום הכיפורים על-פי דפוי – הרמה הטקטית

עם פרוץ מלחמת יום הכיפורים הטיל ראש מטה הצבא, אברמס, על TRADOC לנתח את המלחמה מנקודת ראותו של צבא היבשה. קצינים בכירים רבים מצבא היבשה של ארה"ב וכן מחיל האוויר ומהמרניס ביקרו בצה"ל לאחר סיום המלחמה, ועל-פי דו"חותיהם ביסס דפוי את פרשנותו למלחמת יום הכיפורים.

בהסתמך על המקורות האלה הכינו דפוי ועוזריו סדרה של דו"חות, שהציגו את הפרשנויות שלו למלחמת יום הכיפורים ואת השלכות המלחמה על צבא היבשה (הלקחים). כפי שנראה להלן, הלקחים באו לידי ביטוי עמוק בתקנון השדה מ-1976 ובפעולות רבות של דפוי לעיצוב מחדש של הצבא בעידן שלאחר וייטנאם.

נוסף על כך, בראשית 1976 נערך בפורט נוקס סמינר בהשתתפות משלחת של צה"ל בראשות אלוף משה פלד, מפקד גיסות השריון דאז. הסמינר נמשך שלושה ימים, ובמהלכו נידונה טיוטת תקנון השדה שעליה שקדו ב-TRADOC באותה העת. דפוי גם הגיע לביקור בן שבועיים בצה"ל באוגוסט 1976, כתודשיים לאחר שתקנון השדה הושלם והופץ, וחזר לארה"ב מלא התפעלות ממה שראו עיניו. המסמך המקיף והחשוב ביותר, שעליו מתבסס המאמר הזה, הוא הדו"ח שהציג דפוי בפברואר 1975 שכותרתו:

להתפעלות של דפוי מהמקצוענות של השריונרים בצה"ל היו השלכות חשובות על הרפורמה בהכשרה ובאימונים שביצעה TRADOC

בשנות ה-70, ואין זה המקום להרחיב ולפרט בעניין הזה. עם זאת חשוב להבין את ההקשר לעמדה של דפוי. הוא חשש שבגלל הקיצוצים בתקציב יידרש הצבא לבסס את דוקטרינת ההגנה שלו באירופה על טילי נ"ט זולים במקום להצטייד בטנקים יקרים. הוא הציג נתונים המצביעים על האפקטיביות הנמוכה של טילי הנ"ט כדי להדוף קריאות לצמצם את ההשקעות בטנקים מודרניים, שלדעתו היו הגורם המרכזי בקרב היבשה.

הלקח המרכזי השלישי (במכתב לאברמס הוא כתב שזהו לקח "מדהים ביותר") היה החשיבות של המנהיגות, של האימון ושל הכשרת הלוחמים לשם הפקת המרב ממערכות הנשק.

"דו"ח ההשלכות" מהלל את המקצוענות של חיילי צה"ל. נוסף על השבחים שהוא מרעיף על איכות הצוותים והמפקדים הוא משבח באופן ספציפי את הרמה הגבוהה של תותחני הטנקים (הוא כינה אותם Masters, דהיינו רבי אומנים).

להתפעלות של דפוי מהמקצוענות של השריונרים בצה"ל היו השלכות חשובות על הרפורמה בהכשרה ובאימונים שביצעה TRADOC. את שיא ההתפעלות ניתן לראות בדו"ח שהכין דפוי אחרי שובו מביקור בצה"ל באוגוסט 1976. הדו"ח הזה יידון בהמשך המאמר.

נוסף על שלושת הלקחים המרכזיים שנמנו לעיל הסיק דפוי

כמה לקחים:

1. **חשיבות המודיעין.** דפוי התייחס רק למודיעין שדה ולתפקידו כספק מידע על המאמץ העיקרי של האויב. לטענתו, מחסור במידע כזה היה בעוכרי צה"ל ביום הראשון לפרוץ המלחמה. לדעתו, מסוקי סיור יכולים לספק מודיעין שדה משופר.
2. **חשיבות המסוקים.** דפוי, שפיקד על דיוויזיה 1 (חי"ר) בווייטנאם, ביקר את צה"ל על שלא עשה שימוש במסוקי קרב ובמסוקי סער והובלה.
3. **תנועה נכונה בשדה הקרב.** הנושא הזה העסיק מאוד את דפוי מאז שירותו במלחמת העולם השנייה. נוכח הקטלניות של מלחמת יום הכיפורים הוא טבע בדו"ח שלו את האמירה "מי שנחשף חוטף" ("What can be seen can be hit, what can be hit can be killed"). התרופה של דפוי לקטלניות של שדה הקרב הייתה מזעור החשיפה הן באמצעות תנועה נכונה, המנצלת באופן מושכל את תוואי השטח, והן באמצעות כלים וטכניקות לשיבוש אמצעי הנ"ט של היריב.
4. **סיוע אווירי.** אין לצפות לסיוע רב מחיל האוויר הטקטי (TAC) בקרב היבשה, שכן התעצמות ההגנה האווירית הסובייטית, כפי שבאה לידי ביטוי במלחמת יום הכיפורים, תנטרל את הסיוע האווירי. הלקח הזה היה מאוד חשוב, שכן במלחמת העולם השנייה וכן בקוריאה

קרבת ההגנה שניהלו סגן-אלוף אביגדור קהלני וגדודו בימיה הראשונים של מלחמת יום הכיפורים הוא, למעשה, המודל שהציב דפוי לכוחות האמריקניים שהיו ערוכים בגרמניה כדי להגן על מערב אירופה

כלליים מאוד, ולא תמיד ניתן להבין מהם אם מדובר בהגנה או בהתקפה, בחזית צפון או בחזית הדרום.

יישום הלקחים ממלחמת יום הכיפורים במישור הטקטי

דפוי חותם את "דו"ח ההשלכות" בדברים הבאים: "העניין שלנו במלחמה הערבית-ישראלית, בנייתוחיה ובדיונים עליה, אינו רק תרגיל אינטלקטואלי. אמת, המלחמה היא נושא מרתק לאנשי הצבא, אבל למחקר כאן יש מטרה: אנו רוצים שבתיהספר שלנו, מפתחי האמל"ח שלנו והעוסקים בהכשרה ובאימון יזכרו את לקחיה וישלבו אותם בקונספציות שלנו. כל מה שנעשה חייב להתחבר ללקחים המאוד חשובים [של מלחמת יום הכיפורים] ולבוא לידי ביטוי בכלי הנשק הטובים ביותר, בטקטיקות ובטכניקות הטובות ביותר, שיאפשרו לצבא ארה"ב לנצח, מעטים מול רבים, בקרב הראשון של המלחמה הבאה".

דוקטרינת ההגנה הפעילה

העבודה של TRADOC בראשות דפוי הניבה את מדריך השדה החדש שפורסם ב-1976 וביטא את הדוקטרינה

ובווייטנאם הוגש סיוע אווירי רב לצבא היבשה. הלקח הזה היה הנושא הראשון שהוזכר במכתב לאברמס, אך הוצנע משום מה ב"דו"ח ההשלכות" למרות חשיבותו הרבה במישור הטקטי והמערכתי.

שתי נקודות בולטות במיוחד בפרשנות שנתן דפוי למלחמת יום הכיפורים:

הפרשנות נוגעת רק למישור הטקטי. דפוי עסק רק בביצועים של מערכות הנשק ושל הלוחמים שהפעילו אותן ובטקטיקות ההפעלה. ב"דו"חות שלו כמעט שאין התייחסות לנושאים מערכתיים או אסטרטגיים. לכן אין להתפלא על שגם הדוקטרינה שהוא הגה לצבא ארה"ב - כפי שנראה להלן - הייתה טקטית בלבד.

התייחסותו של דפוי לצה"ל נעדרת כל ביקורתיות ולכן גם רדודה. הוא מעלה על נס את המקצוענות של חיילי צה"ל ואת תפקוד היחידות הטקטיות, כאילו המלחמה הייתה בעיקר עניין של תותחנות טנקיסטים. הוא אומנם מזכיר את המבנה הלא מאוזן של הכוח היבשתי, אך לא נכנס לביקורות מעבר לכך. למשל, הוא לא דן כלל בפעולת המפקדות השונות בשרשרת הפיקוד, בהפעלת מודיעין השדה ובהיבטים הלוגיסטיים. יתר על כן, תיאורי המלחמה שלו הם לרוב

השפעת צה"ל על ההכשרה ועל האימונים של צבא ארה"ב

הרפורמה בשיטות ההכשרה והאימונים הושפעה – כמו הדוקטרינה החדשה – מהניסיון ומהתפיסות המוקדמות של הרפורמטורים, שאליהם הצטרפו הלקחים שהפיקו קציני צבא ארה"ב מהביקורים בצה"ל אחרי מלחמת יום הכיפורים. הביטויים הנלהבים ביותר מהמקצוענות של לוחמי צה"ל מצויים בדו"חות של דפוי ושל מייג'ור ג'ורל גורמן (Gorman Paul A.). להלן נתרכז בדו"ח של דפוי על ביקורו בצה"ל באוגוסט 1976. הביקור נמשך 10 ימים, ובמהלכו נפגש דפוי עם צמרת צה"ל, סייר בשדות הקרב של מלחמת יום הכיפורים וסקר מתקני אימונים. הביקור נועד בעיקרו ללמוד את שיטות האימון הצה"ליות, אך במהלכו עלו נושאים נוספים, בעיקר כאלה הנוגעים לאמצעי לחימה ולשיטות הפעלתם. דפוי חזר לארה"ב כשהוא מלא הערכה לשיטות שפיתח צה"ל לבחירת מפקדים, להכשרת מפקדים ולוחמים ולאימונים. הדו"ח על הביקור הוא שיר הלל לצה"ל. לדבריו, זהו "צבא שאין דומה לו בעולם וכמוהו כנראה גם לא היה". דפוי התרשם בעיקר מהתופעות הבאות:

הטוראים הטובים ביותר הופכים למפקדי צוותים, ומפקדי הצוותים הטובים ביותר הופכים להיות קצינים זוטרים וכן הלאה. נוסף על כך, הצטיינות מבצעית היא המבחן העיקרי לקידום.

דפוי כותב שמפקד מחלקת טנקים בצה"ל עובר הכשרה מקצועית שנמשכת 13 חודשים, לעומת הכשרה של שלושה חודשים שמקבל מקבילו האמריקני, וכי מרבית ההכשרה של הקצינים ושל המש"קים הישראלים נעשית בשדה. יתר על כן, מדגיש דפוי, צה"ל מכשיר לוחמים בעזרת אימונים ריאליסטיים הכוללים שימוש רב באש חיה. במיוחד התרשם דפוי מאימוני החי"ר בצאלים ומאימונים בקרב משולב, שבהם השתתפו כמה גדודים. לדבריו, אין לשום מדינה החברה בנאט"ו מתקני אימונים ותרחישי אימונים המשתווים לאלה של צה"ל. דפוי צפה, בין היתר, בחניכי בית-הספר למ"כים ובצוערי בה"ד 1 בתרגילים שונים ואמר כי מימיו לא ראה "תרגילים כה מציאותיים וכה מקצועיים". דפוי המליץ ללמוד את התרגולות הרבות שיש לצוותי הטנקים בצה"ל ולהעתיקן לצבא ארה"ב.

נוסף על העיסוק המפורט בהכשרה ובאימונים בחן דפוי נושאים שונים בתחום מערכות הנשק, כגון: הפעלת מסוקים, פריצת שדות מוקשים, שימוש במערכות קשר חסינות שיבוש ואפילו טיב החגורים ורצועות הקסדות.

אחרי ביקורו של דפוי בצה"ל התחזק מאוד שיתוף הפעולה בין שני הצבאות באימונים ובתחומים אחרים. בעקבות הביקור הועברו ל-TRADOC מסמכים של צה"ל העוסקים בבוחני כשירות (לצוותי טנקים, ליחידות ארטילריה וכו'). המסמכים האלה, שמקורם במה"ד, בחת"ם, בתח"ש ובגופים נוספים, תורגמו במהירות לאנגלית. כמו כן ערכו האמריקנים עבודות מטה שבהן בחנו את הנושאים

החדשה להגנת אירופה. עיון במדריך השדה מגלה מייד כי המושגים הבסיסיים שלו מקורם ב"דו"ח ההשלכות", אך גם בתפיסות של דפוי שקדמו למלחמת יום הכיפורים ושבוטאו בהרצאות שנשא בראשית 1973.

להלן רשימת המושגים המרכזיים המופיעים ב"דו"ח ההשלכות" ושחזרו והופיעו גם במדריך השדה החדש, כשהם ממוינים לשלוש רמות:

1. **האילוצים האסטרטגיים** המעצבים את הדוקטרינה: "לחימה של מעטים מול רבים" (Fighting Outnumbered), "הגנה קדומנית", "לנצח בקרב הראשון".

2. **הדוקטרינה** שבעזרתה יכולים המעטים לנצח את הרבים בקרב הראשון למרות מגבלות ההגנה הקדומנית, כפי שעשו הישראלים במלחמת יום הכיפורים: "הגנה פעילה", "יחסי הכוחות".

3. **ארגז הכלים הטקטי של הדוקטרינה** מכיל את הרכיבים הבאים, שבעזרתם מניידת "ההגנה הפעילה" את הכוחות כדי לשפר את יחסי הכוחות בנקודות הקריטיות: "ריכוז כוחות במרחב ובזמן", "צוותי קרב משולבים", "מודיעין שדה", "מפקדים ולוחמים באיכות גבוהה", "ניצול תוואי השטח בהגנה ובתנועה", "שיבוש אש האויב", "לוחמה אלקטרונית והתגוננות בפניה".

רשימת המושגים שלעיל מלמדת עד כמה הושפעה דוקטרינת ההגנה הפעילה מהפרשנות שניתנה למלחמת יום הכיפורים, ושבאה לידי ביטוי במסמכים שהוצגו קודם לכן. כבר בפרק השלישי של "דו"ח ההשלכות", שכותרתו היא How to Fight, ישנה, למעשה, טיוטה

ראשונה של הפרק המרכזי של מדריך השדה – פרק 3. "דו"ח ההשלכות" מנחה דיוויזיה משורינת כיצד להגן על גזרה ברוחב 60 ק"מ וקובע שתפיסת הפעולה הנדרשת ממפקד הדיוויזיה היא הזרמה מהירה של כוחות מהאגף לתגבור המגינים מול מה שמתגלה כמאמץ העיקרי של הכוח התוקף. התיאור הזה מסביר מדוע כונתה הדוקטרינה "הגנה פעילה": לפיה תפקיד המגן הוא לנוע ולשפר את יחס הכוחות מול היריב בנקודות הקריטיות. אומנם אין מדובר בהגנה על קו סטטי, אך גם לא בהגנה לעומק.

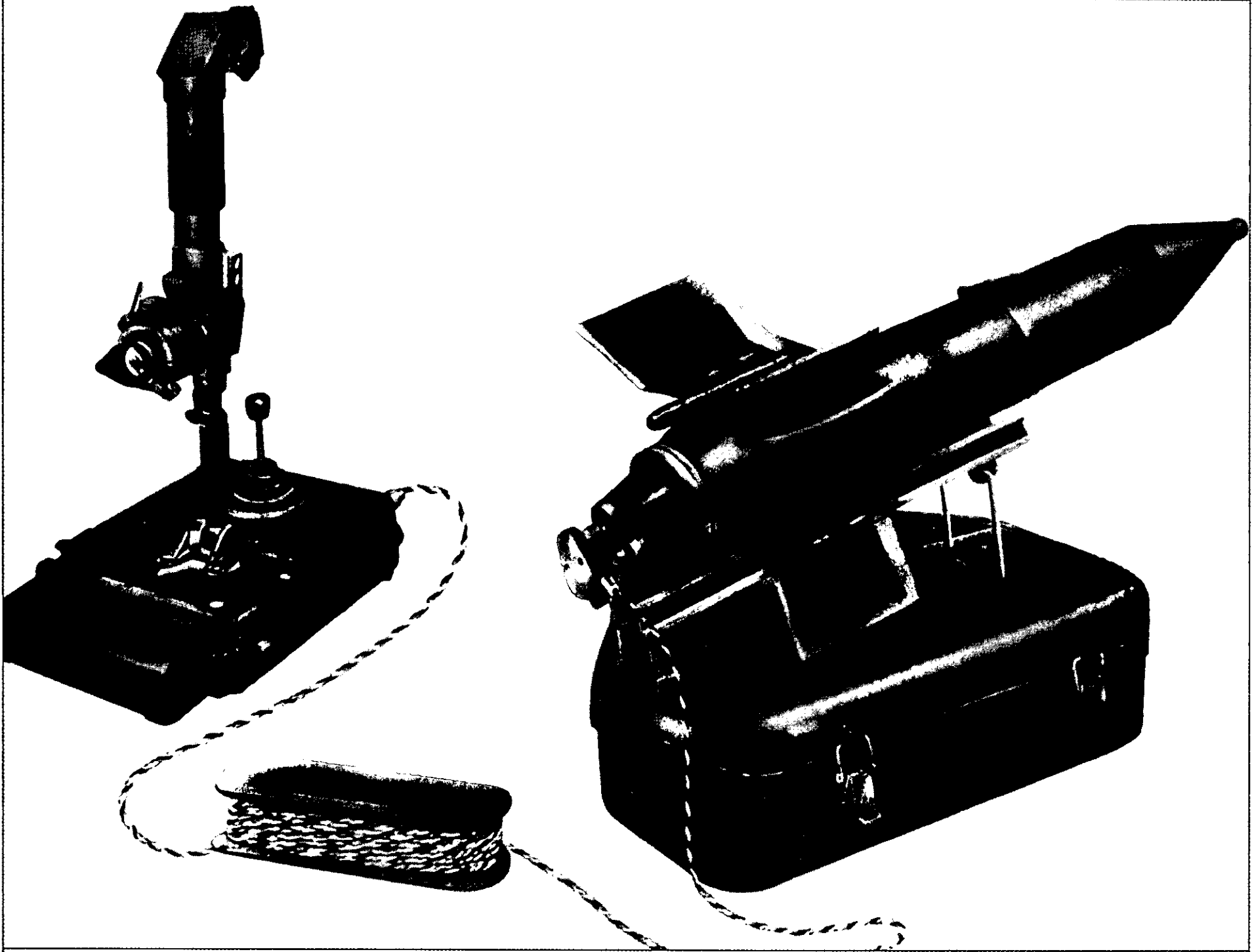
אף שדפוי אינו מציין זאת בדו"חותיו, הרי ניתן לקבוע כי דוקטרינת ההגנה הפעילה שאפה במידה רבה ל"קהליניזציה" של הגנת אירופה. קרב ההגנה שניהלו סגן-אלוף אביגדור קהלני וגדודו בימיה הראשונים של מלחמת יום הכיפורים הוא, למעשה, המודל שהציב דפוי לכוחות האמריקניים שהיו ערוכים בגרמניה כדי להגן על מערב אירופה.

הדמיון בין קרבות רמת-הגולן לבין המערכה שציפו כי תתנהל במערב אירופה עולה מדברי סטארי וכן ממקורות רבים ושונים, שתקצר היריעה מלפרטם.

יתר על כן, מקורות רבים מצביעים על ההערכה הרבה שהייתה קיימת בצבא ארה"ב לקהלני, וניתן לומר שהוא הפך לגיבור לאומי גם שם.

הרפורמה בשיטות ההכשרה והאימונים הושפעה מהניסיון ומהתפיסות המוקדמות של הרפורמטורים, שאליהם הצטרפו הלקחים שהפיקו קציני צבא ארה"ב מהביקורים בצה"ל אחרי מלחמת יום הכיפורים

טיל נגד טנקים "סאגר" ומערכת ההפעלה שלו

הצורך להתייחס ברצינות לטילי הנ"ט התגלה לצה"ל רק במלחמת יום הכיפורים, אך בצבא ארה"ב הייתה השפעתם של טילי הנ"ט נושא מרכזי בשיח הצבאי כבר בראשית שנות ה-70

הביקורים בצה"ל נתנו לצבא ארה"ב תובנות ומודלים לחיקוי שאותם אימצו דפוי, סטארי וגורמן. המהפכה בשיטות ההכשרה והאימונים שהנהיגו דפוי וגורמן לא החלה במלחמת יום הכיפורים ולא נבעה ממנה. שורשיה נעוצים בניסיון ההיסטורי העגום של הצבא בכלל ובהתנסויות של דפוי ושל אחרים מאז מלחמת העולם השנייה. עם זאת, מלחמת יום הכיפורים וצה"ל היו נקודת התייחסות והשראה חשובה מאוד לצבא היבשה האמריקני ותרמו למימוש השאיפה של מפקדיו להגביר את המיומנות ואת המקצוענות של היחידות ושל הלוחמים.

סיכום ביניים: השפעת מלחמת יום הכיפורים על הטקטיקה של צבא היבשה האמריקני

מהפרקים הקודמים עולה כי מלחמת יום הכיפורים הייתה נקודת התייחסות חשובה מאד לצבא היבשה, שדוקטרינת ניקסון הטילה עליו להגן על מערב אירופה מפני שפעת הגייסות המשוריינים והממוכנים של ברית ורשה. יש לזכור כי בארה"ב של אחרי מלחמת העולם השנייה לא התפתחה

המפורטים בדו"ח הביקור בצה"ל, כגון עזרים וטכניקות לפריצת שדה מוקשים, לתקיפת יעד מבוצר ולהגנת יעד מבוצר, חליפות חסינות אש לטנקיסטים ועוד. ברשימה מופיעים 24 נושאים, המכילים מספר רב של סעיפי משנה (כל אלה מצטרפים לנושאים הרבים שהוזכרו ב"דו"ח ההשלכות").

הדו"ח על הביקור בצה"ל מלמד גם הוא עד כמה קשה להבחין בין השפעותיה של מלחמת יום הכיפורים לבין התפיסות המוקדמות שהיו לדפוי ולרפורמטורים האחרים. בעקבות ניסיונו בשתי מלחמות האמין דפוי שהאימונים וההכשרה הם תפקידו המרכזי של כל מפקד, והוא ביקר קשות את שיטות האימונים וההכשרה המסורתיות של הצבא. מכאן גם התפעלותו מצה"ל: לאור ביקורתו הקשה על צבא ארה"ב הוא ראה בשיטות הצה"ליות התגשמות חלום, מה גם שמלחמת יום הכיפורים תמכה בטענותיו בדבר הקשר ההדוק שבין ההכשרה והאימונים לבין מצוינות טקטית.

ניתן אפוא לקבוע כי מלחמת יום הכיפורים והמפגש עם צה"ל אחריה חיזקו את השקפות דפוי בנוגע לצורך לחולל מהפכה בהכשרה ובאימונים של הלוחמים בצבא היבשה האמריקני.

למידה תאורטית של לוחמת יבשה כבדה ומודרנית, תחילה בגלל דוקטרינת אייזנהאואר, שהתבססה על הרתעה גרעינית, ואחר כך בגלל העשור האבוד בדרום-מזרח אסיה. לדברי הרפורמטורים, הלקח החשוב ביותר של מלחמת יום הכיפורים היה הקטלניות והאינטנסיביות של הלחימה המודרנית, שחייבו היערכות מתאימה. אבל – וזה אבל גדול – הלקחים שהופקו ממלחמת מלחמת יום הכיפורים לא היו ברובם מהפכניים, אלא חיזקו תפיסות קודמות של הרפורמטורים. המסקנה הזאת אינה מפתיעה, שכן מבחינות רבות מלחמת יום הכיפורים התנהלה על-פי הפרדיגמה של מלחמת העולם השנייה. מערכות הנשק השתפרו, כמובן, ב-30 השנים שחלפו מאז, אבל הדפוסים הבסיסיים של הלחימה היו דומים למדי.

ההיסטוריוגרפיה של הרפורמה של שנות ה-70 מרבה לתאר את ההשפעה שהייתה למלחמת יום הכיפורים על הרפורמטורים, אך מתעלמת מכך שרוב הלקחים לא היו חידוש לרפורמטורים, אלא רק חיזוק לתפיסות שעליהן רצו לבסס את הרפורמות מלכתחילה. התובנה שמלחמה עתידית באירופה תהיה מהירה ואינטנסיבית ולא תאפשר לארה"ב לנהל את מלחמותיה כבעבר לא נבעה ממלחמת יום הכיפורים ובוטאה באופן הברור ביותר בהרצאה שנשא דפוי בפורט פולק כבר ביוני 1973. הלקחים המרכזיים האחרים של מלחמת יום הכיפורים לא היו גם הם ברובם חידוש לרפורמטורים:

התפיסה שניהול מוצלח של קרב יבשה מחייב מבנה כוח מאוזן הייתה אולי חידוש לצה"ל של אחרי 1967, אך מבחינת צבא היבשה של ארה"ב לא היה בה שום חידוש.

הצורך להתייחס ברצינות לטילי הנ"ט התגלה גם הוא לצה"ל רק במלחמת יום הכיפורים, אך בצבא

ארה"ב הייתה השפעתם של טילי הנ"ט (על החשיבה הטקטית, המערכתית והאסטרטגית) נושא מרכזי בשיח הצבאי כבר בראשית שנות ה-70. גם התפיסה האמריקנית, שלפיה טנק המערכה ימשיך להיות מערכת הנשק המובילה בקרב היבשה על אף הטילים קדמה למלחמת יום הכיפורים ונותרה אחריה.

חשיבותו ומורכבותו של הממד האווירי בקרב היבשה בוודאי שלא היה בהן משום חידוש לבוגרי מלחמת העולם השנייה ומלחמת וייטנאם.

גם המהפכה הגדולה בשיטות ההכשרה והאימונים שהנהיגו דפוי וגורמן ניזונה מהניסיון שצברו הרפורמטורים מאז מלחמת העולם השנייה. מבחינת דפוי, מלחמת יום הכיפורים רק אישרה את אשר טען כל השנים: לגורם האנושי יש השפעה מכריעה, ובאמצעות שיטות מתאימות אפשר להגיע בעזרתו להישגים גדולים.

מהאמור לעיל עולה כי מלחמת יום הכיפורים שימשה נקודת התייחסות חשובה, שהמחשיה היבטים רבים וחשובים של שדה הקרב המודרני, אבל לא שינתה באופן מהותי את התפיסות הטקטיות של הרפורמטורים. סביר להניח שמלחמת יום הכיפורים חידדה תובנות מוקדמות, בעיקר

בכל הנוגע לעוצמת הקרבות (הקטלניות והאינטנסיביות שלהם), אך לא ניתן להצביע על מהפכה בתובנות שאירעה בעקבותיה.

לצד האמור לעיל ניתן להצביע על שימושים נוספים שעשו הרפורמטורים בלקחי מלחמת יום הכיפורים ובתמיכה של אלופי צה"ל ברעיונותיהם.

ראשית, הניצחון המבריק של צה"ל ב-1967 וההיחלצות המופלאה ממתקפת הפתע המצרית-סורית ב-1973 הביאו לסיווגו של צה"ל כמכונת מלחמה הראויה לחיקוי. מהסיבה הזאת השתמש צבא היבשה האמריקני בצה"ל (וכן בצבא הגרמני) כהצדקה לרעיונות וליוזמות הקשורים ברפורמה. ביטוי מובהק לכך הוא ההקפדה של דפוי להתייעץ עם צה"ל בעת ניסוח דוקטרינת ההגנה הפעילה ואזכורו הרבים שהדוקטרינה זכתה לברכת צה"ל.

שנית, צבא היבשה האמריקני עשה שימוש רב בלקחי מלחמת יום הכיפורים במאבקיו לגיוס תקציבים לפיתוח מערכות הנשק העיקריות. הלקחים של מלחמת יום הכיפורים, כפי שהוצגו על-ידי צבא היבשה, חייבו השקעות רבות במודרניזציה של הטנקים, של הנגמ"שים, של המסוקים ושל מערכות ההגנה האווירית. בעיקר בולט המאבק הבלתי נלאה של דפוי למען פיתוחו וייצורו של נגמ"ש מודרני.

שלישית, ההסתמכות על מלחמת יום הכיפורים סייעה לרפורמטורים במאבקהם בתוך הצבא לשינוי מבנה הכוחות ולמתן משקל רב יותר לכוחות המשוריינים ולשנות את שיטות ההכשרה והאימונים. כמו כן תרמה מלחמת יום הכיפורים לשדרוג שיתוף הפעולה עם חיל האוויר הטקטי.

סטארי ראה במתקפת-הנגד בגולן שביצעה אוגדת פלד מופת לנטילת יוזמה שיכולה להטות את הכף לטובת המעטים

סטארי והבעיה המערכתית בהגנת אירופה

פרסום מדריך השדה החדש ב-1976 היה ציון דרך חשוב ברפורמה שעבר צבא

היבשה האמריקני מאז הקמת TRADOC שלוש שנים קודם לכן. בפרקים הקודמים צוין שהדוקטרינה של דפוי הייתה טקטית במהותה ולא טיפלה בהיבטים המערכתיים של הגנת אירופה. הפגם הזה עורר ביקורת רבה מצד מומחים צבאיים ואזרחיים – ביקורת שבמרכז עמדה השאלה הבאה: גם אם נניח שבכוחה של דוקטרינת ההגנה הפעילה לבלום את דיוויזיות הדרג הראשון של ברית ורשה, האם יהיה בכוחה לבלום גם את הדרגים העוקבים ולהחזיק מעמד עד שיגיעו לזירה התגבורות המוצבות בעורפה של אירופה המערבית ובארה"ב?

תיאור כן של הקושי לטפל בדרגי ההתקפה העוקבים של ברית ורשה מסר גנרל סטארי בתום כהונתו כמפקד TRADOC ב-1981:

"בשנים 1974 ו-1975, עת כתבו את מדריך השדה החדש, לא הבנו כלל את בעיית הדרג השני והשלישי. ידענו שזו בעיה עצומה ושיש צורך לטפל בה, אך לאיש מאיתנו לא היה מושג מה ניתן לעשות".

סטארי סיפר כי הבעיה הפכה להיות מוחשית יותר עבורו כשקיבל את הפיקוד, בפברואר 1976, על גיס V המוצב בגרמניה וכשהחל ליישם את דוקטרינת ההגנה הפעילה.

מזל"ט "זהבן" צילם פעולה מבצעית לראשונה במלחמת של"ג והפך את ישראל למובילה בתחום הזה

סטארי החמיא לצה"ל גם בעניין פיתוח המזל"טים ולעג לניסיון האמריקני הכושל לפתחם

הצורך בדוקטרינה שתאפשר למעטים לגבור על הרבים ללא שימוש בנשק גרעיני.

התובנה השנייה הייתה כי לצבא אין תשובה של ממש למתקפה של ברית ורשה. אומנם הדוקטרינה של נאט"ו דיברה על בלימת מתקפה ועל יציאה למתקפת נגד, אך דלות הכוחות הזמינים והאילוצים שהטילה ממשלת גרמניה הפכו את הדוקטרינה הזאת לבלתי ישימה או בלשונו של סטארי: "לליטורגיה".

התובנה השלישית שרכש סטארי במהלך החיפושים אחרי תשובה הולמת לבעיית ההגנה על אירופה נבעה מהמחקר של ד"ר הלמבולד (Robert Helmbold), שנערך בסוף שנות ה-50, ושניסה להפריך את "חוקי לנצ'סטר", שמהם נבעה המסקנה כי דין המעטים להפסיד. הלמבולד ניתח אלף קרבות והראה כי כל עוד יחסי הכוחות לרעת כוח מותקף אינם עולים על 1:6, הרי שאם המותקף ייטול יוזמה, יש לו סיכוי לנצח. סטארי השתכנע מהטיעונים של הלמבולד וסבר כי בהם נמצאת התשובה.

חשוב לציין שכל התובנות האלה נוגעות לרמה המערכתית והן באו נוסף על התובנות הטקטיות שהיו משותפות לדפוי ולסטארי. יתר על כן, גם סטארי היה ער לחוליים של הצבא בעידן שלאחר וייטנאם והיה שותף של אברמס בשיקומו של הצבא.

פתחת פולדה, רמת הגולן והמהפכה המערכתית

בראיון עימי סיפר סטארי כי ב-10 בפברואר 1977 התרחש בפולדה אירוע שהשפיע עמוקות על החשיבה המערכתית

המשימות הראשונות שבהן התמקד סטארי היו פיתוח היכולת לעמוד בפני הדרג הראשון של ברית ורשה והטמעתה של דוקטרינת ההגנה הפעילה. הוא הנהיג סיורי מפקדים בשטח, שבהם תוכננו פריסת הכוחות, הצבת מערכות הנשק, הסיוע הארטילרי והאווירי, התמרון, הלוגיסטיקה, הפיקוד והשליטה וכו'. במקביל נבנה מודל סימולציה שבעזרתו נערכו משחקי המלחמה. המסקנות שהוסקו ממשחקי המלחמה נבחנו במהלך הסיורים בשטח. בספטמבר 1976 אירע המפנה שאליו חתר סטארי, כאשר מח"ט ראשון הצהיר כי "בעזרת טיפת מזל נוכל להביס את הרוסים בפתחת פולדה". בתוך זמן קצר התפשטה האמונה באפקטיביות של הדוקטרינה בקרב המפקדים בגיס, וסטארי חש כי הגשים את השלב הראשון של תוכניתו. משתמה ההכשרה הטקטית של הגיס להתמודד עם הדרג הראשון של ברית ורשה, פנה סטארי לעסוק בנושא המערכתית הבלתי פתור: ההתמודדות עם שלושת הדרגים הנוספים שנפרסו מהגבול בין שתי הגרמניות ועד רוסיה האירופית.

סטארי מספר בזיכרונותיו כי החל להתמודד עם הבעיה המערכתית בעזרת תובנות שרכש ב-25 שנות שירות, ושעל פיהן הוא פעל כשקיבל את הפיקוד על מרכז השריון בקיץ 1973, לפני שפרצה מלחמת יום הכיפורים. המערכת המושגית של סטארי הייתה אסטרטגית ומערכתית באופיה (בלי להמעיט בערך המטען הטקטי שצבר במהלך שירותו), וזאת בשונה מדפוי, שמטענו הורכב בעיקר ממושגים טקטיים.

התובנה המרכזית הראשונה של סטארי הייתה שאין סיכוי שהדרג המדיני יאפשר לצבא להפעיל נשק גרעיני טקטי למרות חשיבותו הרבה לבלימת ברית ורשה. בשל כך החריף

יחסו המיוחד של סטארי לפלד בא לידי ביטוי בכך שהכניס אותו ל"היכל התהילה" של מפקדי השריון שבפורט נוקס (לצידם של אברמס, פטון, רומל וטל).

ב-1 ביולי 1977 החליף סטארי את דפוי כמפקד TRADOC, וניתנה לו אפשרות להתמודד עם הבעיה המרכזית, הבלתי פתורה, של תקיפת הדרגים העוקבים. התקיפה נועדה לעכב ולשבש את הנוהל המסודר ואת האפקטיביות של המתקפה הסובייטית ולספק את מרווח הזמן הדרוש להנעת כוחות נאט"ו לאזור הלחימה. תקיפת הדרגים העוקבים חייבה בראש ובראשונה כמה פריצות דרך טכנולוגיות שיספקו למפקדי הגייסות האמריקניים מערכות מודיעין ומערכות לרכישת מטרות ולתקיפתן בטווחים של עד 300 קילומטרים. סטארי יזם תהליך של חיפוש טכנולוגיות כאלה ומינה איש TRADOC בכיר, קולונל (דאז) פרנקס (Fred Franks), כדי שיסרוק את המחקרים המתבצעים במעבדות ובמוסדות המחקר של הזרועות ושל התעשיות הביטחוניות. פרנקס, בהיותו איש TRADOC, הבין היטב את הדוקטרינה ואת צרכיה הטכנולוגיים, ולכן גם הצליח לאתר כמה טכנולוגיות קריטיות.

גם בעניין הזה התייעץ סטארי עם צה"ל ואף טרח לציין כי הישראלים הסכימו עימו בנוגע לצורך בחישנים שיאפשרו לאכן מטרות בעומק השטח. יתר על כן, הם הציגו את הפתרון שלהם: המזל"טים "סקאוט" ו"מסטיף". סטארי החמיא לצה"ל גם בעניין הזה ולעג לניסיון האמריקני הכושל לפתח מזל"טים. הוא סיפר כי המזל"ט האמריקני "אקילה" תוכנן באופן אומלל, ובסופו של דבר הוא "נראה כמו B52 ועלה כפול מהמפציץ". סטארי הסביר כי מדובר בשתי

רמות שונות של מודיעין ושל רכישת מטרות. המזל"טים נועדו לטווחים קרובים, יחסית ולשרת את ארטילריית ה-MLRS ואת מסוקי התקיפה. במקביל היה צורך בחישנים ובמערכות נשק לביצוע תקיפות בעומק רב. בראיון עימי אמר סטארי כי הצורך באמצעי מודיעין ובחישנים באירופה הוא חריף יותר מאשר בגולן, שכן ערפל כבד הוא תופעה נפוצה באירופה. סביר להניח שהאמירה הזאת ביטאה את הטראומה שחווה סטארי בפולדה בפברואר 1977 – טראומה שהמחישה את הסכנה הטמונה בהתגנבות יחידות שריון גדולות בחסות החשכה והערפל. אין להתפלא אפוא שבהזדמנויות רבות הוא חלק שבחים להישגי צה"ל בפיתוחם ובהפעלתם של מזל"טים.

הטכנולוגיות החדשות היו אמורות לאפשר לנהל קרב עמוק נגד הדרגים העוקבים תוך סנכרון הפעילות מול הדרג הראשון. הטכנולוגיות החדשות היו תנאי הכרחי, אך לא מספיק: על השלד הטכנולוגי היה צורך להלביש בשר תורתי וארגוני. בכך עסק סטארי במשך כל תקופת כהונתו, שהסתיימה בקיץ 1981. הדוקטרינה המערכתית שהגה סטארי זכתה לכמה שמות (Extended Battle, Deep Battle) ובאה לידי ביטוי בגרסת 1982 של מדריך השדה. הגרסה המשוכללת של הדוקטרינה כונתה AirLand Battle והיא הייתה הבסיס הרעיוני לתכנון "סופה במדבר" ב-1991.

שלו ועל קשריו עם צה"ל. פתחת פולדה נמצאת בחלק הצפוני של מה שהיה בעבר הגבול בין שתי הגרמניות ונתפסה כאחד הצירים המרכזיים למתקפה צפויה של ברית ורשה לכיוון המרכזים העירוניים והתעשייתיים של מערב גרמניה. אלוף משה פלד, שעליו אמר סטארי שהיה "מדריכי בביקוריי הרבים בישראל ואחד מחבריי הקרובים ביותר", התארח באותו יום אצל סטארי בפרנקפורט, והשניים עמדו לבקר בגזרת גיס V ובמתקן אימונים של הצבא. לפנות בוקר דווח לסטארי שדיוויזיית שריון סובייטית שלמה נפרסה מול היחידות האמריקניות בפולדה בלי שאיש חש בה. (בדיעבד התברר שהדיוויזיה נעה במשך שלושה לילות ועברה מאות קילומטרים מבסיסה בדרזדן שבמזרח ועד לגבול בין שתי הגרמניות תוך האפלה מוחלטת ובדממת אלחוט). עם קבלת הדיווח על גילוי הדיוויזיה הסובייטית זינק סטארי לגבול (ופלד התלווה אליו) וניהל שם את המשבר, שהסתיים בסופו של דבר בשלום.

האירוע בפולדה הגביר מאוד את רצונו של סטארי להתמודד עם סוגיית גילוי של הדרגים העוקבים ותקיפתם, וידידו פלד שיכנעו לבוא שוב לישראל ולבחון את הסוגיה ברמת הגולן. סטארי הגיע לישראל במאי 1977 וסייר שוב בגולן בלוויית פלד, איתן ואנשיהם. אלה שיחזרו בפניו בפירוט רב מנקודות התצפית השונות את הקרבות בגולן. לדברי סטארי:

צה"ל היה מקור השראה חשוב לצבא היבשה האמריקני בהמחישו שהמעטים יכולים לגבור על הרבים

"הם תיארו בפני את פריסת הכוחות הסוריים דרג אחר דרג אחר דרג. הם נפרסו בדיוק לפי הדוקטרינה הסובייטית... הקשבתי לדבריהם תוך שאני מטיל את תיאוריהם לשטח העומד בפני גיס V מפוגלסבורג עד לטורנינגר ואלד במזרח גרמניה תוך ביצוע ההתאמה הנדרשת למזג האוויר, לראות, לתכסית ולקווי הגובה בגרמניה".

בהזדמנות אחרת אמר סטארי על השחזור שנערך בעבורו ברמת הגולן:

"הבעיה המערכתית של הטיפול בדרגים העוקבים של ברית ורשה חייבה פתרון. הבעיה הומחשה באמצעות התיאור שנתנו הישראלים לפריסה המדורגת של הסורים ברמת הגולן ובאמצעות התבוננות בפני השטח ובהכנת שלבי הקרב שם. פתרון מייד – טכנולוגי ומערכתי – לבעיה לא היה בנמצא. לעומת זאת בתחום הטקטי עמדה בפנינו עבודה רבה. התחלנו לעבוד עם הישראלים על אמצעים לזיהוי מטרות ולרכישתן, שיאפשרו לכוח המגן "להתבונן מאחורי הגבעה", לאכן את הדרגים העוקבים ולכוון את מטוסי חיל האוויר לעברם כדי שיתקפו אותם. תוצאה אחת של היוזמה המשותפת הייתה השימוש שעשה צה"ל במזל"טים "סקאוט" ו"מסטיף" בפלישה ללבנון ב-1982".

סטארי ראה במתקפת הנגד בגולן שביצעה אוגדת פלד מופת לנטילת יוזמה שיכולה להטות את הכף לטובת המעטים. יש לזכור שחשיבותה של נטילת היוזמה היא תובנה ותיקה של סטארי, ומתקפת הנגד של אוגדת פלד הייתה בעבורו הוכחה נוספת לתקפותה. סטארי הביע שוב ושוב את הערכתו הרבה לפלד בשל מתקפת הנגד שניהל בגולן.

סמל אמריקני מדריך מפקד מחלקה עיראקי במהלך פטרול בעיראק

צה"ל אושש את טענתם של המפקדים האמריקנים כי הגורם האנושי הוא המפתח לניצחון

תחת פיקודו, החלו ללמד את לקחי מלחמת יום הכיפורים כבר בסוף 1974.

אין הבדל בין הפרשנות המוקדמת שנתן סטארי למלחמת יום הכיפורים, ושעסקה בנושאים טקטיים, לבין הפרשנות שנתן למלחמה מפקדו, דפוי. לעומת זאת, בחינת השפעתה של מלחמת יום הכיפורים על החשיבה המערכתית של צבא היבשה האמריקני רלוונטית רק בנוגע לסטארי, שכן דפוי לא עסק בסוגיות מערכתיות ואסטרטגיות.

מלחמת יום הכיפורים הייתה נקודת התייחסות חשובה ומועילה לצבא היבשה האמריקני, שהתחבט בבעיה של "מעטים מול רבים", וניתן לזהות בקלות את תרומתה לאישוש התפיסות הטקטיות של הרפורמטורים. לעומת זאת, הדרך שבה השפיעה מלחמת יום הכיפורים על החשיבה המערכתית של צבא ארה"ב אינה ברורה וישירה. מתוך הזיכרונות והראיונות של סטארי עולה שמלחמת יום הכיפורים השפיעה על חשיבתו המערכתית בשתי רמות:

הראשונה, והפחות מורכבת מבחינה קוגניטיבית: מלחמת יום הכיפורים אוששה את הרעיון המערכתי שיוזמה מוצלחת מאפשרת למעטים לנצח, ושללא נטילת יוזמה אין להם סיכוי לנצח. בתנאים ששררו במערב אירופה פירוש הדבר היה שאסור לכוחות נאט"ו להסתפק ב"הגנה פעילה", גם אם זו תהיה מוצלחת מאוד. מתקפת-הנגד של אוגדת פלד ברמת-הגולן הייתה הדוגמה שבה השתמש סטארי, והוא חזר עליה בהזדמנויות רבות.

השנייה מורכבת הרבה יותר ועניינה השפעתם של מלחמת יום הכיפורים ושל המפגשים והסיורים עם מפקדי

סטארי הסביר כי ביצוע התפיסה המערכתית החדשה חייב לבטל שני איסורים בעמדה המסורתית של נאט"ו: את האיסור לבצע מתקפת מנע נגד כוחות ברית ורשה ואת האיסור לבצע מתקפת-נגד אל תוך השטחים של מזרח גרמניה. ביטול שני האיסורים האלה אמור היה ליצור אי-ודאות שתרתיע את המתכננים הסובייטים.

ההכרה בצורך לתקוף את הדרגים העוקבים של ברית ורשה לא הייתה חידוש, ובכל זאת לזכותו של סטארי נזקפת חלוציות, שכן הוא לא המתין לפיתוח הטכנולוגיות הדרושות, אלא יזם את פיתוחן וגיבש שיטות להפעלתן יחד עם חיל האוויר הטקטי. היוזמה הזאת היא ביטוי לגישתו היסודית של סטארי, שראה בדוקטרינה גורם המשלב פיתוח אמל"ח עם הכשרה ועם ארגון הכוח והפעלתו.

מסקנות: סטארי ולקחי מלחמת יום הכיפורים

המקורות שהיו הבסיס למאמר הזה מצביעים בבירור על הקשר העמוק שהיה לסטארי עם צה"ל ועם מפקדיו (בעיקר עם האלופים פלד וטל) ועל המידה הרבה שבה השפיעה עליו מלחמת יום הכיפורים בתפקידיו השונים.

בתקופתו הראשונה ב-TRADOC היה סטארי שותף בכיר להפקת הלקחים הטקטיים והטכנולוגיים שפורטו לעיל. סטארי, שריונר בהכשרתו, היה הקצין האמריקני הראשון שהגיע לצה"ל אחרי מלחמת יום הכיפורים ובדק אישית מאות טנקים פגועים של שני הצדדים. הוא השתתף באורח פעיל בכתיבת מדריך השדה של 1976, ובפורט נוקס, שהיה

צה"ל על התפתחות החשיבה המערכתית של סטארי בעת כהונתו כמפקד גיס V ואחר כך כמפקד TRADOC. הבעיה המערכתית שהייתה כרוכה בהגנה על אירופה קיבלה ממדים מאוד מוחשיים באירוע בפתחת פולדה בפברואר 1977, ובעקבותיו ערך סטארי את הביקור החוזר בגולן במאי 1977. שיחזור הקרבות של איתן ושל פלד הציתו במוחו של סטארי את רעיון "הקרב העמוק". סטארי חוזר ומזכיר את ההשפעה הברוכה של השיחות ושל הדיונים עם חבריו הישראלים שתרמו לרעיון "הקרב העמוק", גם אם בדרכים שקשה למפותן. את הבעיה המערכתית באירופה הכיר סטארי לפני מלחמת יום הכיפורים, אך לפתרונה הגיע אחריה בעזרת חבריו הישראלים.

עם זאת ניתן גם לבקר את הפרשנות של סטארי למלחמת יום הכיפורים, שכמו זו של דפוי אינה נקייה מבעיות: הוא הצביע על מתקפת-הנגד של אוגדת פלד כמופת לתמרון מערכתי, אך התעלם מהתמרון המערכתי המכריע של חציית התעלה. יתר על כן, מתקפת-נגד מהאגף, כפי שנעשתה בגולן, הייתה לחם חוקו של הצבא הגרמני בשתי מלחמות העולם, וסטארי היה יכול למצוא דוגמאות רבות נוספות למהלך כזה.

סיכום

מלחמת יום הכיפורים השפיעה על הרפורמה בצבא האמריקני באופן שונה בשני השלבים של הרפורמה: בשלב הראשון, עידן דפוי, ניתנה עדיפות עליונה להבראת הצבא, שהיה שרוי במשבר עמוק בעקבות מלחמת וייטנאם, ושנאלץ להתמודד עם ביטול גיוס החובה וצמצום היקפו. התנהלות הרפורמטורים מלמדת שהם בחרו בשיטה שניתן לכנותה "ריפוי בעיסוק", דהיינו הם בנו מחדש את הצבא סביב המשימה של הגנת מערב אירופה מפני שפעת הגייסות של ברית ורשה. הבנייה מחדש כללה ניסוח דוקטרינת לחימה חדשה ("הגנה פעילה") ומהפכה בשיטות האימון וההצטיידות במערכות נשק עיקריות חדשות. באותו שלב השקיע הצבא רבות בלימוד לקחיה של מלחמת יום הכיפורים, בעיקר ברמה הטקטית, והשתמש בהם רבות על מנת לגייס תמיכה ברפורמה – הן בתוך הצבא והן בממשל ובקונגרס.

המאמר הזה מצביע על כך שלקחי מלחמת יום הכיפורים לא שינו את תפיסות היסוד של הרפורמטורים (אברמס, דפוי וסטארי), שהתבססו על ניסיונם מאז מלחמת העולם השנייה, אבל הלקחים האלה סייעו להם לשווק רעיונות הרפורמה, שהוצגו כנגזרים מהניסיון הישראלי והגרמני. מטבע הדברים, ככל שהשלב הראשון של הרפורמה התקדם על ציר הזמן, כך הלכה ונחלשה השפעתם של לקחי מלחמת יום הכיפורים על צבא היבשה האמריקני. אבל לאחר שסטארי החליף את דפוי הייתה למלחמת יום הכיפורים תרומה נוספת – מכיוון בלתי צפוי.

השלב השני של הרפורמה, עידן סטארי, היה שלב של התבססות. העשייה התכליתית הרבה בעידן דפוי יצרה תשתית ארגונית עם דוקטרינה טקטית, שאיפשרה לעורר שאלות מערכתיות, שקודם לא העזו לשאול אותן. לדוקטרינת ההגנה הפעילה של דפוי יוחסו לא מעט חסרונות – חלקם חסרונות מדומים שהודבקו לה על-ידי מתנגדי דפוי

– אך היא הייתה הגרעין של מהלך משולב, שאיפשר לצבא לעשות מפנה ולעלות על מסלול הבראה.

סטארי, שפיקד על TRADOC אחרי דפוי והגה את התפיסה המערכתית הראשונה להגנת אירופה, היה ידיד מובהק של צה"ל ושל ראשי השריון, האלופים פלד וטל. בזיכרונותיו הוא מייחס לדיונים עם פלד ועם טל תפקיד מרכזי בגיבוש הדוקטרינה המערכתית שנודעה ברבות הימים בשם AirLand Battle. הדיונים האלה, שהתרכזו בלחימה ברמת-הגולן, נתנו לסטארי השראה, שאותה תירגם לדוקטרינת לחימה מערכתית לאירופה.

לסיום יש לציין את ההערכה הרבה שרחשו לצה"ל ולמפקדיו הקצינים האמריקנים הרבים שלמדו את לקחי מלחמת יום הכיפורים. צה"ל היה מקור השראה חשוב לצבא היבשה האמריקני בהמחישו שהמעטים יכולים לגבור על הרבים. צה"ל גם אושש את טענתם של המפקדים האמריקנים כי הגורם האנושי הוא המפתח לניצחון.

המחמאות שהרעיפו האמריקנים על צה"ל מלוות לדעתי בחוסר ביקורתיות, המגיע כמעט עד לאי-נעימות. אף שהמאמר לא בא לשפוט את "נכונות" הפרשנויות שנתנו האמריקנים למלחמת יום הכיפורים, הרי בולט בהן העדר ההתייחסות לנקודות כשל רבות של צה"ל שאינן בתחום ההפתעה המודיעינית.

אין זה סביר שחוסר הביקורתיות נבע מחוסר מקצועיות של הקצינים האמריקנים או משטיפת המוח שעשו להם חבריהם "טליק" ו"מוסה". סביר יותר להניח שחוסר הביקורתיות קשור לשימוש שנעשה במלחמת יום הכיפורים כדי לקדם את הרפורמה: ביקורת על צה"ל הייתה מקשה על המפקדים האמריקנים להשתמש בלקחי מלחמת יום הכיפורים כדי לקבל אישור ותקציבים לרכיבים השונים של הרפורמה.

יתר על כן, תיאורי הלחימה והפרשנות של הקצינים האמריקנים הם כלליים מאוד ואינם מבחינה בין החזיתות השונות ובין שלבי המערכה בכל חזית. גם את העובדה הזאת לא ניתן לייחס לחוסר מקצועיות, אלא סביר יותר להניח שהתיאורים נועדו לשרת את הלקחים שאותם הם רצו להבליט ושישקפו, למעשה, תפיסות מוקדמות שהתבססו על ניסיונם במלחמת העולם השנייה, במלחמת קוריאה ובמלחמת וייטנאם.

הערות

1. המאמר הזה מתבסס על עבודת גמר לקבלת תואר שני בתוכנית ללימודי ביטחון באוניברסיטת תל-אביב, שהוגשה לד"ר שמעון נווה ולפרופסור יצחק בן-ישראל בנובמבר 2004. בשל קוצר היריעה לא ניתנו כאן הפניות למקורות הרבים, והמחבר ישמח להעביר לפונים את רשימת המקורות המלאה וכן את העבודה עצמה (sam@tase.co.il). המחבר מודה מאוד למרטין ון-קרפלד, ליהודה וגמן ולעדו הכט על הערותיהם המועילות ועל תיקון טעויות רבות. למותר לציין כי המדריכים והמעירים אינם אחראים לטעויות שנותרו.

